

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

ศาลแรงงานกับหลักประชาธิปไตย

จัดทำโดย นายโชติวัฒน์ เหลืองประเสริฐ

รหัส ๖๒๐๗๐๗

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๗
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลแรงงานกับหลักประชาธิปไตย

นายโชติวัฒน์ เหลืองประเสริฐ^๑

บทนำ

ระบอบประชาธิปไตย (Democracy) หมายถึง ระบบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ ดังนั้น การปกครองที่เป็นประชาธิปไตยก็คือ รูปแบบการปกครองที่ยึดถืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายหลักหรือเป็น กติกาที่กำหนดแนวทางสำหรับการที่รัฐจะใช้อำนาจปกครองประชาชน และมีหลักการจัดระเบียบการ ปกครอง แต่รัฐธรรมนูญก็ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะประเทศที่ปกครองด้วย ระบอบเผด็จการก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน การที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ จึง ต้องดูว่ารัฐธรรมนูญของประเทศนั้นให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือไม่^๒ ดังที่ประเทศไทยได้ บัญญัติหลักสำคัญนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ.๒๔๗๕ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในมาตรา ๒ ความว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข” และมาตรา ๓ ความว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติ แห่งรัฐธรรมนูญ” ดังนั้น ประเทศไทยจึงปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

ระบอบประชาธิปไตยคือการปกครองโดย “กติกา” ที่มาจากประชาชน ระบอบประชาธิปไตย ต้องใช้ “กติกา” การปกครองโดย “กติกา” คือการปกครองโดยกฎหมาย (The Rule of Law) หรือที่ เรียกว่า “นิติรัฐ” ซึ่งหมายถึง รัฐที่มีการปกครองด้วยกฎหมาย และหลักแห่งกฎหมายที่เป็นธรรม หรือรัฐ ที่ปกครองโดยกติกา มิใช่ปกครองโดยอำเภอใจ หรือใช้กำลัง โดยทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และจะ มีอำนาจกระทำการใดที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น และ เนื่องจากประชาธิปไตยคือ การปกครองโดยประชาชน กฎหมายที่ใช้ในการปกครองจึงต้องมาจาก ประชาชน กฎหมายในระบอบประชาธิปไตยจึงมิใช่คำสั่งของผู้มีอำนาจ หากเป็นการตกลงกันของ ประชาชนว่าจะอยู่ร่วมกันโดยมีกติกาอย่างไร และโดยเหตุที่มีประชาชนจำนวนมากจนไม่สามารถจะไป

^๑ อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง, นิติศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, เนติบัณฑิตไทย, ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกฎหมาย) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

^๒ หยุด แสงอุทัย, หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๙ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘), น.๓๙

ออกกฎหมายด้วยตนเองโดยตรงได้ การออกกฎหมายจึงทำโดยผ่านผู้แทน ซึ่งคืออำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรที่ “ราษฎร” ได้เลือกเข้าไปทำหน้าที่ออกกฎหมายแทนตนเอง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีการแบ่งอำนาจออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ (การตรากฎหมาย) อำนาจบริหาร (การใช้กฎหมาย) และอำนาจตุลาการ (การตีความกฎหมาย) เพื่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (Checks & Balances) ไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจ หากต้องใช้ภายใต้กฎหมายหรือกติกาที่มาจากประชาชน^๓ ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะต้องนำหลักการทั้งหลายเหล่านี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญจึงเป็น “กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ”

ในส่วนอำนาจตุลาการนั้น ประเทศไทยเป็นระบบศาลคู่ โดยแบ่งศาลออกเป็น ๔ ประเภทด้วยกัน คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลยุติธรรม ฝ่ายตุลาการหรือศาลมีถ่วงดุลอำนาจในหลายส่วนด้วยกัน กล่าวคือ ฝ่ายตุลาการมีอำนาจในการตีความว่ากฎหมายที่ออกโดยสภานั้นบังคับใช้อย่างถูกต้องหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ออกโดยสภา ศาลมีอำนาจในการพิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิจารณาการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม เป็นการถ่วงดุลอำนาจนิติบัญญัติ ศาลยังทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานหรือการบังคับใช้กฎหมายว่าถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ รวมถึงการพิจารณาถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิจารณาการขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม และการพิจารณาข้อพิพาททางปกครอง เป็นการถ่วงดุลอำนาจบริหาร นอกจากนี้ หน้าที่โดยตรงของฝ่ายตุลาการซึ่งศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ หน้าที่ในการพิจารณาคดีตัดสินอรรถคดีต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติทั้งปวง ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีตามรัฐธรรมนูญ^๔ เพราะฉะนั้น บทความฉบับนี้ จะกล่าวเน้นเฉพาะหลักการสำคัญของหลักประชาธิปไตย การนำหลักประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี การบริหารงานในส่วน of ศาลยุติธรรม และศาลแรงงานซึ่งเป็นศาลชำนาญพิเศษศาลหนึ่งในศาลยุติธรรมเท่านั้น

เนื้อความ

หลักประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ Democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณ ซึ่งหมายถึง การปกครองโดยประชาชน ส่วนในภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” ซึ่งหมายถึง ปวงชน และคำว่า “อธิปไตย” ซึ่งหมายถึง ความเป็นใหญ่ เมื่อรวมกันจึงหมายถึง ความเป็นใหญ่ของปวงชน หรือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนนั่นเอง

^๓ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๓๘), น.๑๔๔

^๔ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๑๘๘

หลักประชาธิปไตย หรือ หลักการปกครองโดยประชาชน ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ หลักอำนาจอิสระเป็นของประชาชน หลักเสรีภาพและความเสมอภาค และหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย^๕

๑. หลักอำนาจอิสระเป็นของประชาชน หลักการนี้ถือว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจอิสระในการปกครองประเทศ ความชอบธรรมของอำนาจในการปกครองต้องมีรากฐานจากประชาชน ขณะเดียวกันองค์กรที่ใช้อำนาจในทางการเมืองการปกครองจะต้องมีรากฐานมาจากประชาชนเช่นกัน ดังนั้น หลักอำนาจอิสระเป็นของประชาชนจึงเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการแยกการปกครองระบอบประชาธิปไตยออกจากการปกครองระบอบอื่นๆ เพื่อให้ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้มีสิทธิ มีเสียงในการปกครองประเทศจำเป็นที่จะต้องมีการกระทำที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองด้วย นอกจากนี้ เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิสระแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการใช้อำนาจดังกล่าว กล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพ ครอบคลุมถึงที่ไม่มีกฎหมายมาจำกัดสิทธิเสรีภาพ แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น สำหรับ “อำนาจอิสระ” (Sovereignty) อาจกล่าวโดยย่อได้ว่าเป็นอำนาจอิสระในการปกครองประเทศ ซึ่งลักษณะสำคัญของอำนาจอิสระนั้นมีอยู่ ๕ ประการ ได้แก่ การมีลักษณะที่มั่นคงถาวร ไม่ใช่อำนาจที่จำกัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นอำนาจที่ไม่ได้รับมอบหมายจากผู้ใด ถ้าหากมีการมอบหมายจะต้องเป็นการมอบหมายโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีเงื่อนไข ไม่มีเงื่อนไข เป็นอำนาจที่ไม่อาจแบ่งแยกหรือโอนให้แก่ผู้ใด ไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดโดยกฎหมายและไม่อยู่ภายใต้คำสั่งของบุคคลอื่นหรือรัฐอื่นหรือไม่ต้องอยู่ภายใต้กำหนดของผู้ใด^๖

๒. หลักเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่สัมพันธ์กัน กล่าวคือ ความเสมอภาคทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน เสรีภาพ (Liberty) หมายถึงประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ครอบคลุมถึงการกระทำของเขานั้น ไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประเทศชาติ หรือขัดต่อกฎหมายซึ่งออกโดยได้รับความเห็นชอบจากประชาชน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม เสรีภาพพื้นฐานที่ประเทศประชาธิปไตยต้องให้หลักประกันแก่ประชาชน คือ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการนับถือ

^๕ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๕), น.๙๔-๑๐๐

^๖ บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๑), น.๓๐๐

ศาสนา เสรีภาพในการเลือกตั้ง เสรีภาพส่วนบุคคล เสรีภาพในการชุมนุมและการรวมกันเป็นสมาคม เสรีภาพในการพูดและการพิมพ์^๗

หลักความเสมอภาค คือ หลักที่ว่าในสถานการณ์เหมือนกันจะต้องปฏิบัติด้วยหลักเกณฑ์เดียวกัน หากมีการเลือกปฏิบัติในสถานการณ์ที่เหมือนกันถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมและขัดแย้งกับหลักความเสมอภาค^๘ ดังนั้น ความเสมอภาค คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่างๆ ของสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัดได้เท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางสังคม ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม เพศ อายุ ความพิการ ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสาเหตุอื่น ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติหลักเสรีภาพไว้ในมาตรา ๔ และในหมวด ๓ (สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย) ส่วนหลักความเสมอภาคบัญญัติไว้ในมาตรา ๔ และมาตรา ๒๗

๓. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย (Majority Rules and Minority Rights) การปกครองระบอบประชาธิปไตยมิใช่เป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่เป็นการปกครองโดยใช้เหตุผลและข้อเท็จจริง หลักการนี้จึงต้องการการรับฟังจากทุกฝ่าย การวินิจฉัยหรือตัดสินปัญหาต่างๆ จะต้องอยู่บนหลักของเหตุผลที่สาธารณชนหรือวิญญูชนยอมรับได้^๙ หลักการนี้เรียกร้องให้ยอมรับเจตจำนงของราษฎรจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้และปกครองตามฝ่ายเสียงข้างมาก ซึ่งฝ่ายข้างน้อยจะต้องยอมรับและผูกพันตามการตัดสินใจของฝ่ายข้างมาก แต่ขณะเดียวกันหลักการนี้ก็เรียกร้องให้ฝ่ายข้างมากจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของฝ่ายข้างน้อยในการแสดงออกซึ่งความเห็นที่แตกต่าง ลักษณะดังกล่าวทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีความแตกต่างจากระบอบเผด็จการ จึงกล่าวได้ว่าหลักการนี้เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย^{๑๐} ระบอบประชาธิปไตยมิใช่การตัดสินใจโดยจำนวน แต่เป็นการตัดสินใจโดยมีเหตุผล ต้องให้ฝ่ายข้างน้อยได้พูดได้แสดงความคิดเห็นก่อนแล้วค่อยมีการตัดสินใจ นอกจากนี้ หลักการนี้ ยังเรียกร้องว่าจะต้องมีการเปิดโอกาสให้เสียงข้างน้อยสามารถขึ้นมาเป็นเสียงข้างมากได้ กล่าวคือ ประชาชนสามารถเลือกผู้แทนของตนได้ตามความต้องการ ซึ่งความต้องการของประชาชนอาจเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น ฝ่ายที่เป็นเสียงข้างมาก (รัฐบาล) จึงอาจกลายเป็นเสียงข้างน้อย (ฝ่ายค้าน) ก็ได้

^๗ วิสุทธิ์ โทธิแท้, ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔), น.๘๗

^๘ สมคิด เลิศไพฑูริย์, หลักความเสมอภาค, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ ๓๐ เล่มที่ ๒, น.๑๖๕ (มิถุนายน ๒๕๔๓)

^๙ สมยศ เชื้อไทย, หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๕๑), น.๑๔๖

^{๑๐} พรชัย เลื่อนฉวี, กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๔๖), น.๗๓-๗๔

ในส่วนรูปแบบของประชาธิปไตยนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ รูปแบบด้วยกัน^{๑๑} ดังนี้

๑. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ๒ ประการ คือ ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการ และประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยทางตรงจึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของการเมืองของประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเมืองด้วยการลงมติตัดสินใจของตนเอง ด้วยตนเอง และเพื่อตนเอง ทุกเรื่อง โดยไม่ต้องมีผู้แทนราษฎร ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา ประชาธิปไตยทางตรงจึงเป็นประชาธิปไตยที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจโดยตรงด้วยตนเอง

๒. ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) ถึงแม้ประชาธิปไตยทางตรง จะมีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์แบบ แต่ในทางปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับรัฐสมัยใหม่ที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก และมีโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อนที่จะทำให้ประชาชนทุกคนปกครองประเทศด้วยตนเอง และเป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริงที่ประชาชนทุกคนจะสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองโดยตรง ประชาธิปไตยแบบผู้แทนจึงเป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเองโดยมีการมอบอำนาจของประชาชนให้กับตัวแทนโดยการเลือกตั้ง

๓. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เป็นการเรียกร้องประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจต่าง ๆ มากขึ้น ประชาชนไม่ได้มีสิทธิแค่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว แต่รูปแบบนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพบกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริต แล้วแต่กรณี กล่าวได้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นประชาธิปไตยที่ผสมผสานแนวความคิดโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนประชาชน และให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้ในบางกรณี เช่น การถอดถอน การเสนอร่างกฎหมาย หรือการลงประชามติ เป็นต้น

^{๑๑} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม, สถาบันพระปกเกล้า, กรุงเทพมหานคร, พ.ศ.๒๕๔๔, น.๑๒-๑๕

ศาลยุติธรรมกับหลักประชาธิปไตย

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจอธิปไตย มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งคดีอาญา และคดีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต้องตัดสินอรรถคดีด้วยความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจหรือถูกแทรกแซงโดยบุคคลหรือองค์กรใด และเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ศาลยุติธรรมใช้หลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาไม่สามารถใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยอิสระได้ แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย โดยบทความนี้จะกล่าวถึงการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในศาลยุติธรรม ๒ มิติด้วยกัน คือ การพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาและการบริหารจัดการองค์กรของศาลยุติธรรม

หลักประชาธิปไตยกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม

ในการพิจารณาพิพากษาคดีไม่ว่าคดีแพ่งหรือคดีอาญา จะเป็นไปบนพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย ผู้พิพากษาต้องตัดสินคดีตามหลักการเสียงข้างมากตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งในคดีทั่วไปองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้นจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษา ๒ นาย ส่วนองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นอุทธรณ์และศาลชั้นฎีกาจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษา ๓ นาย การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในทุกชั้นศาลจะต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย คือ เคารพเสียงข้างมากแต่ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองเสียงข้างน้อย โดยผู้พิพากษาที่เป็นเสียงข้างน้อยในศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์สามารถทำความเห็นแย้งกลัดไว้ในสำนวนได้ เพื่อให้ศาลชั้นที่สูงกว่าสามารถรับฟังความเห็นของผู้พิพากษาทุกคนได้อย่างครบถ้วน ซึ่งหลักการดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

ในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๐ ซึ่งบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาโดยเสียงข้างมาก ดังนี้

“มาตรา ๑๔๐ การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ดำเนินตามข้อบังคับต่อไปนี้

(๑) ...

(๒) ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๓ ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยผู้พิพากษาหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก ในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ ถ้าผู้พิพากษาคณะใดมีความเห็นแย้งก็ให้ผู้พิพากษาคณะนั้นเขียนใจความแห่งความเห็นแย้งและเหตุผลของตนกลัดไว้ในสำนวน

ในศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ถ้าประธานของศาลชั้นอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี เห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีก็ได้ หรือถ้ามีกฎหมายกำหนดให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีเรื่องใดโดยที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดี แล้วแต่กรณี

ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๓ ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกานั้น ให้ประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาในศาลนั้นหรือในแผนกคดีที่มีการประชุมและให้ประธานของศาลชั้นอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกา ประธานแผนกคดีของศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี หรือผู้ทำการแทน เป็นประธาน

คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก และถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานแห่งที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในคดีซึ่งที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดีได้วินิจฉัยปัญหาแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดี และต้องระบุไว้ด้วยว่าปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่หรือที่ประชุมแผนกคดี ผู้พิพากษาที่เข้าประชุมแม้มิใช่เป็นผู้นั่งพิจารณา ก็ให้มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้ และเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์ให้ทำความเห็นแย้งพร้อมเหตุผลได้ด้วย

ในกรณีที่ปัญหาใดในคดีเรื่องใด ได้มีคำวินิจฉัยโดยที่ประชุมแผนกคดีแล้ว หากประธานของศาลชั้นอุทธรณ์หรือประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี เห็นสมควรจะให้มีการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าวโดยที่ประชุมใหญ่อีกครั้งก็ได้

(๓)... ”

ในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๔ ซึ่งบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาโดยเสียงข้างมาก ดังนี้

“ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้อธิบดีผู้พิพากษาข้าหลวงยุติธรรม หัวหน้าผู้พิพากษาในศาลนั้นหรือเจ้าของสำนวนเป็นประธาน ถามผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาทีละคนให้ออกความเห็นทุกประเด็นที่จะวินิจฉัย ให้ประธานออกความเห็นสุดท้าย การวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่ายหรือเกินกว่าสองฝ่ายขึ้นไป จะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า”

หลักประชาธิปไตยกับการบริหารจัดการองค์กรของศาลยุติธรรม

สำหรับการบริหารจัดการองค์กรของศาลยุติธรรมนั้น ศาลยุติธรรมแยกออกจากกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่มีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ซึ่งบัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา

และให้มีสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล^{๑๒} โดยศาลยุติธรรมมีองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงาน ๓ องค์กรด้วยกัน คือ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) และคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) โดยทุกองค์กรต่างก็บริหารจัดการงานของศาลยุติธรรมภายใต้หลักประชาธิปไตย และมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อให้ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่อำนวยความยุติธรรม เพื่อให้สังคมสงบสุข เป็นธรรม และเสมอภาคโดยยึดหลักนิติธรรม ซึ่งแต่ละองค์กรจะมีที่มาของกรรมการและมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

๑. คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ เพื่อทำหน้าที่บริหารคล้ายคณะรัฐมนตรี กล่าวคือ เป็นผู้กำหนดโครงสร้างของสำนักงานศาลยุติธรรม ตลอดจนการแบ่งส่วนราชการภายในองค์กร วางระเบียบข้อบังคับในการบริหารราชการ ให้ความเห็นชอบแก่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมในการเสนอร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารราชการ ให้ความเห็นชอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการงบประมาณและพัสดุ กำกับดูแลการบริหารราชการของสำนักงานศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบแบบแผน รวมทั้งมีอำนาจสั่งยับยั้งการบริหารราชการที่ไม่ถูกต้องได้ ให้ความเห็นชอบในการจัดตั้ง ยุบเลิก หรือเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจศาล กำหนดจำนวนผู้พิพากษาในแต่ละศาลให้เหมาะสมตามความจำเป็นของทางราชการ

คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธานโดยตำแหน่ง และข้าราชการตุลาการในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ที่ได้รับเลือกจากผู้พิพากษาทั่วประเทศชั้นศาลละ ๔ คน กับบุคคลภายนอกผู้ทรงคุณวุฒิด้านงบประมาณ ด้านพัฒนาองค์กร หรือด้านบริหารจัดการที่ประธาน ก.บ.ศ. และ ก.บ.ศ. ประจำศาลเลือกมาไม่น้อยกว่า ๒ คน แต่ไม่เกิน ๔ คน^{๑๓} คณะกรรมการชุดนี้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๒ ปี เมื่อพิจารณาถึงที่มาของคณะกรรมการชุดนี้จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะกรรมการแต่ละคนที่จะมาทำหน้าที่บริหารองค์กรศาลยุติธรรมในลักษณะที่คล้ายกับคณะรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษาทั่วประเทศ โดยผู้พิพากษาเลือกผู้แทนมาใช้อำนาจในการบริหารจัดการแทนตนเอง กรณีจึงเห็นได้ว่า ก.บ.ศ. มีที่มาจากหลักการสำคัญของประชาธิปไตย คือ หลักอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หรือผู้พิพากษาทั่วประเทศนั่นเอง

๒. คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อให้การบริหารราชการของศาลยุติธรรมเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้พิพากษา มีอำนาจหน้าที่ในการ

^{๑๒} พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๕

^{๑๓} พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๑๐

กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุ การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้าย การเลื่อนขั้นเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของผู้พิพากษา รวมถึงการควบคุมดูแลผู้พิพากษาให้ปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบแบบแผนและจริยธรรมของข้าราชการตุลาการ ตลอดจนการพิจารณาลงโทษผู้พิพากษาที่กระทำความผิดวินัยข้าราชการตุลาการ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษามีหลักประกันว่าจะได้รับการสนับสนุนและการคุ้มครองให้มีความอิสระอย่างแท้จริง

คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย ประธานศาลฎีกาเป็นประธานโดยตำแหน่ง กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากศาลฎีกาจำนวน ๒ คน ศาลอุทธรณ์จำนวน ๔ คน และศาลชั้นต้นจำนวน ๒ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษาในแต่ละชั้นศาล^{๑๔} และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒ คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษาทั่วประเทศ^{๑๕} กรรมการชุดนี้มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ ๒ ปี เมื่อพิจารณาถึงที่มาของคณะกรรมการชุดนี้จะเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักของประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน เนื่องจากกรรมการที่จะทำหน้าที่บริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการต่างมาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษา ถึงแม้จะแตกต่างกัน ก.บ.ศ. ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษาทั้งประเทศ แต่กรณีของ ก.ต. ผู้พิพากษาที่ดำรงตำแหน่งในศาลชั้นใด มีอำนาจเลือกผู้แทนของตนที่ดำรงตำแหน่งในชั้นนั้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมาจากหน่วยงานภายนอก ก็ยังคงให้สิทธิแก่ผู้พิพากษาทุกคนเป็นผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง กรณีจึงเห็นได้ว่า ก.ต. มีที่มาจากหลักการสำคัญของประชาธิปไตย คือ หลักอำนาจสูงสุดเป็นของประชาชนเช่นเดียวกัน โดยให้ผู้พิพากษาเลือกผู้แทนของตนมาทำหน้าที่ในการบริหารงานบุคคล สามารถให้คุณ ให้โทษ แก่บุคลากรผ่านรูปแบบคณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้ง

๓. คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ เพื่อทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการศาลยุติธรรมตั้งแต่การกำหนดสายงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานสร้างเกณฑ์มาตรฐานสำหรับกำหนดตำแหน่ง วางแผนอัตรากำลังคน การสรรหาบุคลากร กำหนดวิธีการเข้าสู่ตำแหน่ง การบรรจุ แต่งตั้ง สิทธิประโยชน์ ค่าตอบแทน การพัฒนาบุคลากร วินัย การลา สวัสดิการอื่นๆ

คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย ประธานศาลอุทธรณ์เป็นประธาน และมีรองประธานศาลฎีกา ซึ่งมีอาวุโสสูงสุด เลขาธิการ ก.พ. และเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง พร้อมกับข้าราชการตุลาการ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก ก.ต. ชั้นศาลละ ๑ คน ข้าราชการศาลยุติธรรมผู้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับอาวุโสขึ้นไป ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป ประเภทอำนวยการหรือประเภทบริหาร ที่ได้รับเลือกจากข้าราชการศาลยุติธรรมผู้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงานขึ้นไป ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการขึ้นไป ประเภทอำนวยการและบริหาร ระดับต้นขึ้นไป จำนวน ๕ คน และบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาองค์กร ด้านการบริหารงานบุคคล หรือ

^{๑๔} พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๓๖

^{๑๕} เดิมกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๒ คน มีที่มาจากคัดเลือกของวุฒิสภา แต่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา ๖ แก้ไขให้ผู้พิพากษาทุกชั้นศาลเป็นผู้เลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวแทนการคัดเลือก

ด้านการบริหารจัดการที่ ก.ศ. เลือกมา ไม่เกิน ๓ คน ร่วมเป็นกรรมการ^{๑๖} คณะกรรมการชุดนี้มีวาระในการดำรงตำแหน่งคราวละ ๒ ปี กรณีจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของคณะกรรมการชุดนี้จะแตกต่างจากคณะกรรมการสองชุดแรกที่มาจากการเลือกตั้งของผู้พิพากษาที่มีสิทธิตามกฎหมาย เนื่องมาจากคณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่บริหารงานในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการศาลยุติธรรม ไม่ได้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมแต่อย่างใด องค์ประกอบของ ก.ศ. จึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างระบบแต่งตั้งและระบบเลือกตั้ง ในส่วนของระบบแต่งตั้งนั้นให้ ก.ต. เลือกผู้พิพากษาชั้นศาลละ ๑ คน เป็นกรรมการ เพื่อให้การบริหารงานองค์กรของศาลยุติธรรมเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งระบบผู้พิพากษาและข้าราชการ จึงต้องมีทั้งผู้พิพากษาและข้าราชการศาลเข้ามาเป็นส่วนร่วมในคณะกรรมการชุดนี้ ส่วนระบบเลือกตั้งนั้นให้สิทธิข้าราชการศาลยุติธรรมผู้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงานขึ้นไป ประเภทวิชาการ ระดับชำนาญการขึ้นไป ประเภทอำนวยการและบริหาร ระดับต้นขึ้นไป จากทั่วประเทศ เลือกคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนจากข้าราชการศาลยุติธรรมโดยแท้ อีก ๕ คน เป็นกรรมการ กรณีจึงเห็นได้ว่า แม้ในส่วนการบริหารจัดการงานของข้าราชการศาลยุติธรรม ก็ยังใช้ระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทน ให้ข้าราชการศาลยุติธรรมผู้มีสิทธิสามารถเลือกผู้แทนของตนเองมาทำหน้าที่เป็นส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์กรของตนไม่ต่างจาก ก.บ.ศ. และ ก.ต.เช่นกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรณีจึงเห็นได้ว่า ศาลยุติธรรมใช้หลักการพิจารณาพิพากษาคดีและการบริหารจัดการองค์กรตามหลักการของประชาธิปไตยอย่างครบถ้วน กล่าวคือ ในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมนั้น เป็นไปตามหลักการพิพากษาโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย โดยการเปิดโอกาสให้ทำความเห็นแย้งได้ และในส่วนของการบริหารจัดการองค์กรของศาลยุติธรรมนั้น เป็นไปตามหลักการอำนาจสูงสุดเป็นของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม โดยให้สิทธิข้าราชการฝ่ายตุลาการมีเสรีภาพในการเลือกผู้แทนของตนมาบริหารจัดการองค์กรในด้านต่างๆ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมไม่ได้เพียงแต่บริหารจัดการองค์กรด้วยประชาธิปไตยแบบผู้แทนเพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น ศาลยุติธรรมยังบริหารจัดการองค์กรด้วยรูปแบบมีส่วนร่วมอีกด้วย โดยผู้พิพากษาไม่ได้มีสิทธิแค่เพียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเพียงอย่างเดียว ผู้พิพากษายังมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนซึ่งมีพฤติการณ์ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขอบังคับ คุณธรรมและจริยธรรม หรือกระทำการอันมีมูลเป็นความผิดทางวินัย ถูกกล่าวหาหรือกรณีเป็นที่สงสัยว่ากระทำความผิดทางวินัย แล้วแต่กรณีอีกด้วย^{๑๗}

^{๑๖} พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๑๘

^{๑๗} พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๔๒ “กรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ใดมีพฤติการณ์ไม่เหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่กรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขอบังคับ คุณธรรมและจริยธรรม หรือกระทำการอันมีมูลเป็นความผิดทางวินัย ถูกกล่าวหา หรือกรณีเป็นที่สงสัยว่ากระทำความผิดทางวินัย ข้าราชการตุลาการ ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนข้าราชการตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ เว้นแต่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาเข้าชื่อกันขอให้ถอดถอนกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒินั้นออกจากตำแหน่งได้

ศาลแรงงานกับหลักประชาธิปไตย

ศาลแรงงาน เป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ สังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ คดีแรงงานเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแรงงานอันเป็นกฎหมายที่มีแนวคิดหลักการ และลักษณะพิเศษ และเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน คดีแรงงานส่วนมากเป็นคดีที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งเป็นบุคคลที่เคยมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันและเคยมีผลประโยชน์ร่วมกันมาก่อน จึงเป็นคดีที่ควรได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาแรงงาน ร่วมกับผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างในลักษณะของไตรภาคี หลักการสำคัญในการดำเนินคดีแรงงานควรจะต้องกระทำโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาค และเป็นธรรม ตามความในมาตรา ๒๙ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ และต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้คู่ความมีโอกาสประนีประนอมยอมความและสามารถกลับไปทำงานร่วมกันโดยปราศจากความรู้สึกที่เป็นอริต่อกัน

หลักประชาธิปไตยกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแรงงาน

ศาลแรงงานนำหลักประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงาน ๒ ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ ในส่วนของการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานในรูปแบบขององค์คณะผู้พิพากษาซึ่งต้องตัดสินตามหลักการเสียงข้างมากแต่ยังคงคุ้มครองเสียงข้างน้อย และในส่วนของ การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างมาทำหน้าที่เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานนั้น ต้องมีที่มาและมีจุดเกาะเกี่ยวจากความเป็นนายจ้างและลูกจ้างอย่างแท้จริงและต้องผ่านการเลือกตั้งกันเองตามหลักประชาธิปไตยเพื่อให้ได้ผู้สมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบไม่เกินกว่าจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดไว้ก่อนที่จะส่งรายชื่อมายังศาลแรงงานเพื่อดำเนินการคัดเลือกตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป

องค์คณะผู้พิพากษาคดีแรงงานนั้น แตกต่างจากองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั่วไปซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการ ๑ นาย หรือ ๒ นาย แล้วแต่กรณี เป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีตามแต่ประเภทคดีและจำนวนทุนทรัพย์ของคดีนั้นๆ องค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานเป็นในลักษณะของไตรภาคี ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลแรงงานซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละเท่า ๆ กันจึงจะเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานได้^{๑๘} ซึ่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ กฎหมายเฉพาะที่บังคับใช้กับกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานนั้น ไม่มีการกำหนดในเรื่องการพิพากษาคดีตัดสินคดีตามหลักเสียง

มติที่ให้ถอดถอนผู้ใดออกจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้ถือเอาคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของข้าราชการตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ในขณะนั้น เว้นแต่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา และการออกเสียงลงคะแนนต้องกระทำโดยวิธีลับ

ผู้ใดถูกถอดถอนจากตำแหน่งให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่มีมติให้ถอดถอน

^{๑๘} มติของข้าราชการตุลาการตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด และจะมีการขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวโดยเหตุเดียวกันอีกไม่ได้”
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๑๗

ข้างมากเอาไว้เป็นการเฉพาะ แต่เนื่องจากคดีแรงงานเป็นคดีแพ่งชนิดหนึ่ง และตามมาตรา ๓๑ ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแรงงานเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยอนุโลม ดังนั้น การพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานโดยองค์คณะผู้พิพากษาจึงต้องตัดสินคดีตามหลักการเสียงข้างมากตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๐ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป แม้องค์คณะของผู้พิพากษาในคดีแรงงานจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพเพียง ๑ คนและผู้พิพากษาสมทบ ๒ คนก็ตาม แต่ผู้พิพากษาสมทบย่อมต้องตัดสินคดีด้วยความสุจริต เทียงธรรม ไม่ผูกพันตนว่าเป็นฝ่ายนายจ้างหรือลูกจ้างในลักษณะเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้พิพากษาที่เป็นเสียงข้างน้อยไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบก็สามารถทำความเห็นแย้งประกอบคำพิพากษาได้ตามกฎหมาย กรณีจึงเห็นได้ว่า การพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยโดยยึดถือตามหลักเสียงข้างมากแต่คุ้มครองเสียงข้างน้อยเช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป

หลักประชาธิปไตยกับการคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน

ในส่วนของการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานต้องเป็นไปตามวิธีการและขั้นตอนตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๐ ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน พ.ศ. ๒๕๕๐ ตลอดจนประกาศคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) และระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการคัดเลือกดังกล่าว โดยสามารถแบ่งขั้นตอนได้เป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ ขั้นตอนในส่วนของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และขั้นตอนในส่วนของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาคที่มีการคัดเลือก โดยในกรณีที่ ก.ต. เห็นชอบให้มีการดำเนินการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานแล้ว เลขาธิการคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม จะแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานดำเนินการให้ได้มาซึ่งบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง เพื่อเสนอต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม อธิบดีกรมสวัสดิการฯ จะดำเนินการแจ้งหรือประชาสัมพันธ์ให้องค์กรหรือหน่วยงานที่มีสิทธิเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่ายลูกจ้างทราบเพื่อรับสมัคร ตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจุดเกาะเกี่ยวของความเป็นนายจ้างลูกจ้างตามที่กฎหมายกำหนด โดยให้สิทธิสมาคมนายจ้าง รัฐวิสาหกิจ และสหภาพแรงงาน รวมถึงในกรณีเขตศาลแรงงานใดไม่มีสมาคมนายจ้างหรือสหภาพแรงงานหรือมีเป็นจำนวนน้อย กฎหมายยังให้สิทธิแก่สถานประกอบกิจการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไป ประชุมเสนอชื่อผู้แทนเข้ารับเลือกตั้ง เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง ทั้งนี้ยังให้สิทธิกระทรวงแรงงาน คณะกรรมการหรือองค์กรที่เกี่ยวกับแรงงานตามประกาศของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างเข้ารับเลือกตั้ง เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบอีกด้วย^{๑๙} เมื่อตรวจสอบคุณสมบัติเสร็จเรียบร้อยแล้วกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจะต้องมี

^{๑๙} พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑๔ (๑) (๒)

การจัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละ ๒ บัญชี^{๒๐} ซึ่งในแต่ละบัญชีจะต้องมีจำนวนผู้แทนไม่เกินสองเท่าของจำนวนที่ ก.บ.ศ. กำหนด จากนั้น อธิบดีกรมสวัสดิการฯ จะเสนอบัญชีรายชื่อพร้อมเอกสารการแจ้งประวัติประกอบการคัดเลือก หลักฐานประกอบการตรวจสอบคุณสมบัติ และผลการตรวจสอบคุณสมบัติผู้เข้ารับการคัดเลือกต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเพื่อส่งให้คณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานดำเนินการคัดเลือกต่อไป

กรณีจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนในส่วนของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานนั้น เป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้นายจ้างและลูกจ้างผู้มีจุดเกาะเกี่ยวทางด้านแรงงานตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สามารถสมัครเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานได้ โดยใช้หลักประชาธิปไตยแบบผู้แทนมาเป็นหลักในการเลือกตั้งตัวแทนฝ่ายตน มีการแบ่งบัญชีในการเลือกตั้งออกเป็นฝ่ายละ ๒ บัญชี คือ บัญชีของผู้สมัครที่มาจากสมาคมนายจ้าง สหภาพแรงงาน วิทยาลัยอาชีวศึกษา หรือสถานประกอบการที่มีลูกจ้าง ๕๐ คนขึ้นไป ฝ่ายละหนึ่งบัญชี และบัญชีของผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่ายลูกจ้างซึ่งได้รับการเสนอชื่อโดยกระทรวงแรงงาน หรือคณะกรรมการ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับแรงงานอีกฝ่ายละหนึ่งบัญชี แต่ละบัญชีผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งจะแตกต่างกันออกไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง แต่สิ่งหนึ่งที่เหมือนกัน คือ ผู้ที่มีสิทธิในการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่ถูกคัดเลือกให้เป็นตัวแทนของนายจ้างและลูกจ้างในการใช้สิทธินั้น

หลังจากคณะกรรมการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานได้รับบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างจำนวนไม่เกินสองเท่าของกรอบที่ ก.บ.ศ. กำหนดไว้แล้ว กระบวนการต่อไปจะเป็นการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์ ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เข้ารับการคัดเลือกว่ามีคุณสมบัติครบและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ตรวจสอบความประพฤติและลายพิมพ์นิ้วมือไปยังกองทะเบียนประวัติอาชญากร และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตรวจสอบการเป็นคู่ความและผลคดีไปยังศาลต่างๆ เป็นต้น แล้วเสนอความเห็นไปยัง ก.ต. เพื่อพิจารณา เมื่อ ก.ต. พิจารณาแล้วเสร็จ จะประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิเข้ารับการอบรมภาควิชาการ สอบข้อเขียนและสอบปากเปล่าไว้ ณ ศาลแรงงานกลาง หรือศาลแรงงานภาค หรือสถานที่อื่นใดตามที่เห็นสมควร ผู้ที่มีสิทธิเข้ารับการคัดเลือกจะต้องเข้ารับการอบรมภาควิชาการ สอบข้อเขียน และสอบปากเปล่า ในกรณีที่บุคคลใดเคยเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานมาก่อน จะประเมินความรู้ความสามารถประสบการณ์การทำงานแทนการสอบข้อเขียน หลังจากนั้น จะรายงานสรุปผลการพิจารณาเป็นรายบุคคล แยกตามประเภทผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง เสนอต่อคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบกลั่นกรองทำความเข้าใจ และเสนอรายชื่อผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบไปยัง ก.ต. เพื่อพิจารณาต่อไป

^{๒๐} ประกาศคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน และประกาศคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประชุมและเลือกกันเองของผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง เพื่อแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน

เมื่อ ก.ต.พิจารณาคัดเลือกเสร็จแล้ว จะประกาศรายชื่อผู้ที่สมควรได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานไว้ ณ สำนักงานศาลยุติธรรม และศาลแรงงานกลาง หรือศาลแรงงานภาคที่มีการคัดเลือกแล้วแต่กรณี แล้วจัดทำรายชื่อผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานพร้อมหนังสือส่งไปยังสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อขอให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน เมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานแล้ว ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ศาลแรงงานจะจัดการอบรมความรู้เกี่ยวกับศาลแรงงาน อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำรงตนในฐานะผู้พิพากษาสมทบตามหลักเกณฑ์และ ก.บ.ศ.ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด ภายหลังได้รับการประเมินผลการอบรมความรู้เกี่ยวกับศาลแรงงาน อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบ และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำรงตนแล้วผู้พิพากษาสมทบจะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค ซึ่งตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมโดยไม่ผูกพันตนว่าเป็นฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายลูกจ้าง และรักษาความลับในราชการ ผู้พิพากษาสมทบดังกล่าวจึงจะสามารถเข้าปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานได้^{๒๑}

นอกจากนี้ สำหรับการปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานที่ตนจะเข้าสังกัดนั้น ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างจะจัดให้มีการเลือกตั้งประธานผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานกลาง หรือศาลแรงงานภาค เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการองค์กรผู้พิพากษาสมทบให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาคแล้วแต่กรณี โดยประธานผู้พิพากษาสมทบจะทำหน้าที่ในการกล่าวนำผู้พิพากษาสมทบทั้งหมดปฏิญาณตนก่อนที่จะเข้ารับตำแหน่ง รวมถึงแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการในกิจการของผู้พิพากษาสมทบที่เกี่ยวข้องต่อไป

จากขั้นตอนในการได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าที่มาของผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานเป็นการผสมผสานกันระหว่างหลักการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนโดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และหลักการคัดเลือกตามกฎหมายในส่วนของคณะกรรมการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งในศาลแรงงาน เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายแรงงาน มีจุดเกาะเกี่ยวทางด้านแรงงาน และเป็นผู้แทนของนายจ้างลูกจ้างอย่างแท้จริง เพื่อที่จะได้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพตามหลักการเสียงข้างมากซึ่งเป็นหลักการสำคัญยิ่งของหลักประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

^{๒๑} พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๑๔/๒

บทสรุป

หลักประชาธิปไตย หรือ หลักการปกครองโดยประชาชน เป็นหลักการพื้นฐานทางกฎหมายที่สำคัญและเป็นสากล โดยประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ หลักอำนาจอสูงสุดเป็นของประชาชน หลักการนี้ถือว่าประชาชนเป็นที่มาของอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ ความชอบธรรมของอำนาจอในการปกครองต้องมีรากฐานมาจากประชาชน หลักเสรีภาพและความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่สัมพันธ์กัน เนื่องจากความเสมอภาคทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน และหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่คุ้มครองเสียงข้างน้อย การปกครองระบอบประชาธิปไตยมิใช่เป็นการปกครองโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่เป็นการปกครองโดยใช้เหตุผลและข้อเท็จจริง หลักการนี้จึงต้องการการรับฟังจากทุกฝ่าย การวินิจฉัยหรือตัดสินปัญหาต่างๆ จะต้องอยู่บนหลักของเหตุผลที่สาธารณชนหรือวิญญูชนยอมรับได้ โดยประชาธิปไตยสามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ รูปแบบด้วยกัน คือ ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยแบบผู้แทน และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งบทความฉบับนี้ กล่าวเน้นเฉพาะการนำหลักประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีการบริหารงานในส่วนของศาลยุติธรรม และศาลแรงงานซึ่งเป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษศาลหนึ่งในศาลยุติธรรมเท่านั้น

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรหนึ่งที่ใช้อำนาจอธิปไตย ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีต้องตัดสินอรรถคดีด้วยความเป็นอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจหรือถูกแทรกแซงโดยบุคคลหรือองค์กรใด และเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยและหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ศาลยุติธรรมใช้หลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาไม่สามารถใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยอิสระได้ แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย ผู้พิพากษาต้องตัดสินคดีตามหลักการเสียงข้างมากตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในทุกชั้นศาลจะต้องเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย คือ เคารพเสียงข้างมากแต่ในขณะเดียวกันก็คุ้มครองเสียงข้างน้อย โดยผู้พิพากษาที่เป็นเสียงข้างน้อยในศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์สามารถทำความเห็นแย้งประกอบคำพิพากษาได้ สำหรับการบริหารจัดการองค์กรของศาลยุติธรรมนั้น ศาลยุติธรรมมีองค์กรที่มีอำนาจอหน้าที่ในการบริหารงาน ๓ องค์กรด้วยกัน คือ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) และคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม (ก.ศ.) ซึ่งแม้แต่ละองค์กรจะมีที่มาของกรรมการและมีอำนาจอหน้าที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ทุกองค์กรต่างมีที่มาจาก การเลือกตั้งของผู้พิพากษา หรือข้าราชการศาลยุติธรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร การได้มาซึ่งคณะกรรมการทั้ง ๓ ชุดดังกล่าวจึงเป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตยโดยแท้ คือ อำนาจอสูงสุดเป็นของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม โดยให้สิทธิข้าราชการฝ่ายตุลาการมีเสรีภาพในการเลือกผู้แทนของตนมาบริหารจัดการองค์กรในด้านต่างๆ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยทุกองค์กรต่างก็บริหาร

จัดการงานของศาลยุติธรรมภายใต้หลักประชาธิปไตย และมีเป้าหมายเดียวกัน คือ เพื่อให้ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่อำนวยความยุติธรรม เพื่อให้สังคมสงบสุข เป็นธรรม และเสมอภาคโดยยึดหลักนิติธรรม

ศาลแรงงานซึ่งเป็นหนึ่งในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ สังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม ได้นำหลักประชาธิปไตยมาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานเช่นเดียวกัน แม้องค์คณะผู้พิพากษาในศาลแรงงานจะแตกต่างจากองค์คณะผู้พิพากษาในคดีแพ่งทั่วไป โดยองค์คณะผู้พิพากษาของศาลแรงงานจะเป็นระบบไตรภาคีประกอบไปด้วย ผู้พิพากษาศาลแรงงานซึ่งเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง ฝ่ายละเท่า ๆ กัน แต่การพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานก็ยังคงเป็นไปตามหลักประชาธิปไตยโดยยึดถือตามหลักเสียงข้างมากแต่คุ้มครองเสียงข้างน้อยเช่นเดียวกับคดีแพ่งทั่วไป โดยผู้พิพากษาสมทวย่อมต้องตัดสินใจด้วยความสุจริตเที่ยงธรรม ไม่ผูกพันตนว่าเป็นฝ่ายนายจ้างหรือลูกจ้างในลักษณะเดียวกับผู้พิพากษาอาชีพ เพราะฉะนั้นการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายแรงงาน มีจุดเกาะเกี่ยวกับความเป็นนายจ้างลูกจ้าง และเป็นผู้แทนฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างอย่างแท้จริง จึงเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพมาร่วมเป็นองค์คณะตัดสินคดีแรงงานตามหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย ดังนั้น ขั้นตอนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานในส่วนของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจึงกำหนดให้ผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างต้องมีการเลือกตั้งกันเองตามหลักประชาธิปไตย เพื่อให้ได้จำนวนผู้แทนฝ่ายตนไม่เกินกว่าการอบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนดไว้ก่อนที่จะส่งรายชื่อมายังศาลแรงงานเพื่อดำเนินการคัดเลือกตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไป ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลแรงงานได้นำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม นอกจากนี้ยังได้นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันที่อำนวยความยุติธรรม เพื่อให้สังคมสงบสุข เสมอภาคและเป็นธรรมอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ วิลาวรรณ, คำอธิบายกฎหมายแรงงาน, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒๔, ๒๕๖๐

เกษมสันต์ วิลาวรรณ, กฎหมายแรงงานสำหรับนักบริหาร, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗, ๒๕๖๑

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๓๘

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, กฎหมายรัฐธรรมนูญ, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๕๑

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม, สถาบันพระปกเกล้า, พ.ศ.๒๕๔๔

พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น, คำอธิบายกฎหมายแรงงานเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์, สำนักพิมพ์นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๖๑

พรชัย เลื่อนฉวี, กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมือง, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๖

วิสุทธิ์ โปธิแทน, ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔

สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๓๕

สมยศ เชื้อไทย, หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๕๑

สมคิด เลิศไพฑูรย์, หลักความเสมอภาค, วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ ๓๐ เล่มที่ ๒, ๒๕๔๓

หยุด แสงอุทัย, หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๙, ๒๕๓๘